

На конференцію

Від редакції

Шановні читачі! Пропонуємо вашій увазі матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація компетентнісного підходу в сучасній освіті: реалії і перспективи», організаторами якої виступили Інститут інноваційних

технологій і змісту освіти МОН України, Інститут педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, Приватний навчальний заклад «Колегіум «Олімп».

Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя

Володимир БОНДАР,

доктор педагогічних наук, дійсний член НАПН України, професор, директор Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова,

Ірина ШАПОШНІКОВА,

кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова

Ефективність розвитку особистості учня вирішальною мірою залежить від сформованості у вчителя конкурентоспроможності як системовірної ознаки і властивості його професійної компетентності. Вона є результатом синтезу його фахового й особистісного начала, що виявляється у високому рівні фахової компетенції, розвинених педагогічних здібностях, інтелектуальних та особистісних якостях, які гарантують ефективну самореалізацію на ринку праці.

Як засвідчують дослідження, конкурентоспроможні в освітньому просторі випускники педагогічних напрямів підготовки в цілому складають незначну кількість (10–15%). Підвищити рівень кваліфікації майбутнього вчителя та якість його підготовки, забезпечити готовність випускника ВНЗ до результативної професійно-педагогічної діяльності можливо за умов гнучкого поєднання особистісної й фахової складових у системі навчання. Це передбачає перехід від традиційно-предметного навчання й оцінювання до адаптивно-індивідуального – опанування професії вчителя з перших кроків становлення за програмною цілеспрямованою педагогічною взаємодією і співпрацею студента та викладача, який добре володіє педагогічними прийомами, враховує навчально-пізнавальні можливості і здатності кожної особистості.

Сучасний учитель має не лише знати, а й ефективно діяти як у запланованих, так і непередбачуваних педагогічних ситуаціях, самостійно розробляти інноваційні технології навчання і виховання учнів, усвідомлювати суспільну значущість своєї праці та державну відповідальність за її результати. Успіх підготовки такого вчителя залежить від становлення і розвитку його особистісно-професійної Я-концепції.

У процесі підготовки педагога на основі реалізації адаптивного навчання професійно доцільною є фахово-педагогічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, що забезпечує студентів багатограними знаннями про професію вчителя, комплексно-кваліфікаційними вміннями, здатностями їх застосовувати в різних формах атестації і в майбутній повсякденній роботі.

Адаптивна функція навчання та її реалізація в умовах професійної підготовки здійснюється за трьома рівнями:

- *індивідний* – передбачає психофізіологічне пристосування людини до інтелектуального, психологічного, фізичного навантажень в режимі академічної й позаакадемічної навчально-пізнавальної діяльності, дотримання санітарно-гігієнічних норм вітагенної якості, збереження здоров'я, працездатності, попередження втомлюваності;

- *особистісний* – гарантує формування адаптивності особистості студентів до змін, професійно

значущих ставлень до дітей, використання ціннісних орієнтацій щодо навчальних дисциплін, педагогічної взаємодії з метою адаптації до майбутньої професійної діяльності в умовах зовнішніх і внутрішніх впливів;

- *суб'єктний* – озброює навичками суб'єкт-об'єктної та суб'єкт-суб'єктної адаптації до педагогічної взаємодії, досвіду адаптування до психологічного навантаження в шкільному середовищі; спрямовує на оволодіння майбутнім учителем системою професійних знань, умінь, навичок, здатностей до конкуренції в ході підготовки, професійної діяльності, формування здатності конкурувати в умовах ринку праці у сфері освіти. Самостворення образу «Я» і самоформування на засадах стратегії й тактики самореалізації сприяє формуванню вчителя як сучасного педагога, психолога, соціолога.

Означена на дидактичному рівні організація навчального процесу у ВНЗ за умов реалізації адаптивної функції має сприяти вирішенню комплексу взаємопов'язаних завдань професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема:

- урахування різноманітних біофізіологічних і психологічних особливостей (уяви та фантазії, мислення і пам'яті тощо) у процесі здійснення адаптивного навчання, здатного за певних умов розвивати ці особливості, готувати до переборення більш складних індивідуальних негараздів;

- створення умов для свідомого вибору професії вчителя на доуніверситетському етапі ранньої професійної орієнтації;

- формування й утримання мотивації до навчальної й професійно-адаптивної діяльності студентів в умовах університетської теоретико-практичної професійної підготовки;

- розвиток загальної й професійної адаптації студентів засобами організації квазіпрофесійної діяльності в ході навчання професії вчителя;

- формування індивідуального стилю здійснення навчально-пізнавальної й професійно-педагогічної діяльності, адаптованої до особистісних можливостей кожного студента;

- озброєння студентів системою адаптивно-розвивальних способів організації та здійснення педагогічної взаємодії з дитиною, групою дітей, колегами, батьками щодо реалізації адаптивного підходу до кожного;

- формування потреби й здатності самоадаптації в процесі набування професії вчителя;

- оволодіння технологією самовивчення студентом своїх особистісних і професійних особливостей реалізації самоадаптивної функції навчання, взаємодії з іншими людьми, умінь докорінно змінювати лінії власної поведінки. Знання про себе, виявлення своїх сильних сторін полегшує й прискорює адаптацію до постійно змінюваних умов навчання професії вчителя.

При згоді з собою за умов самодослідження власної індивідуальності й особистості з метою самовдосконалення майбутній учитель забезпечує

готовність вивчати інших, насамперед своїх вихованців. О.Пехота зазначає: «Треба знати свої можливості в звичному стані і стресовому, тому що педагогічна професія – одна з найбільш стресогенних. Треба вміти формулювати «дерево цілей» свого життя, конкретизувати в ньому те, що є необхідним і водночас доступним в даний момент. І у всьому цьому майбутньому вчителю може допомогти великий і різноманітний набір існуючих та доступних «інструментів»: самоспостереження, аналіз реакції людини на оточуючих її людей, використання тестування... Треба вміти жити у згоді і співробітничті з оточуючими, але, в першу чергу, з самим собою» [1, с. 64].

За цих умов велику роль відіграє самоадаптація, адаптивність індивідуальна, особистісна й суб'єктна як властивість організму й психіки людини, її особистості й суб'єктності, яка здатна формуватися і розвиватися впродовж усього життя. Індивідуальний, особистісний та суб'єктний компоненти індивідуальності вчителя в гармонійному поєднанні мають сприяти формуванню адаптивності студентів у процесі навчання професії, перетворюючи його в адаптивне, яке, в свою чергу, впливає на особистість учителя в цілому та на його готовність до реалізації адаптивної функції навчання майбутніх учнів у школі зокрема.

Адаптація – не просто пристосування, підлаштування людини з наступним чи попутним звиканням до змінених умов, нових вимог, інструкцій, циркулярів, наявних традицій. Адаптація зазвичай приводить до моральних, психологічних, біофізіологічних змін в організмі особистості, суб'єктності вже сформованої індивідуальності, оскільки потребує напруженої й цілеспрямованої роботи над собою: ставленням, поведінкою, характером, самооцінкою тощо.

Адаптивне навчання – явище з широким спектром впливу особистості на оточуюче її освітнє, соціальне, морально-етичне середовище, або навпаки – впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на особистість. На допомогу людині в прийнятті правильних рішень в умовах суперечливих ситуацій (проблемних для неї) приходять її здатність до рефлексії. Щоб прийняти чи відхилити новий, незвичний спосіб взаємодії людини із суб'єктами або об'єктами, що її оточують, потрібен час для зваженого до них ставлення, спостереження, внутрішніх дискусій тощо.

Рефлексія – це не лише знання й досвід розуміння людиною самої себе (самоадаптація), а й з'ясування для себе того, як бачать її інші, як зовнішнє оточення з його позитивними й негативними рисами впливає на неї. Рефлексивне ставлення до себе, своєї поведінки й діяльності як одна з найважливіших умов розвитку й саморозвитку означає осмислення людиною своїх дій, вчинків, звичок.

Рефлексивна зверненість свідомості адаптанта до самого себе, самоаналіз уявної проблемної ситуації, вибір адекватних способів її розв'язання

шляхом можливого уникнення конфлікту з самим собою, соціальним довкіллям є механізмом розвитку самоадаптивності особистості. Педагогічна рефлексивність і набута в процесі професійної підготовки адаптивність – це дві ключові здатності, які можуть стати передумовою формування у майбутнього вчителя готовності до особистісного й професійного саморозвитку.

Адаптивне навчання (за структурою управлінської діяльності) актуалізується й особливо ефективно починає функціонувати в періоди змін у системі середньої й вищої освіти. Вони завжди пов'язані з інноваційними процесами, що мають бути засобом стимулювання активності й самостійності студентів та механізмом підвищення ефективності функціонування системи вищої освіти. Проте, як засвідчує практика, інноваційні процеси потребують ефективного управління ними, створення умов для активної взаємодії суб'єктів й об'єктів навчання, спрямованої на досягнення спільно визначеної мети. Реакція на необхідність адаптації в умовах переходу від стабільно функціонуючого навчального середовища на частково змінні ситуації за рахунок упровадження інновацій має відбуватися синхронно в тісній взаємодії викладачів і студентів. Все, що пов'язано з подальшим розвитком системи, переходом її до нових умов функціонування для підвищення продуктивності та якості отриманого продукту, потребує цілісних, системних змін.

Навчання, що здійснюється в умовах зміненої мети, структури, технологій, наповнення його новим змістом, доречно кваліфікувати як адаптивне, тобто таке, під час якого реалізується його конструктивна адаптивна функція.

Варто зазначити, що не лише інноваційні процеси спричиняють зміни в структурі системи. Необхідність підвищення уваги до адаптації обох сторін управління пізнавальними процесами частіше викликає сама дидактична система, яка розвивається, пристосовуючи до перетворень у її структурі своїх суб'єктів, що потребує постійної кореляції на сучасні як зовнішні, так і внутрішні вимоги. Зовнішні впливи викликають пристосування людини до змін, а внутрішні – адаптацію Я-концепції вчителя через якісні зміни ставлення особистості до себе й інших, навколишнього середовища, впливу на неї навчання і професійної діяльності з позиції їх адаптивно-розвивальної функції.

Системний підхід дає змогу розглянути процес переходу від одного стану функціонування до іншого з позицій діалектики соціальних систем, зокрема й освіти та її складової – навчання як органічних систем, у яких старі форми існування відмирають, а нові формуються, спричиняючи тимчасовий хаос у розвитку нових і оновлених. В історичному процесі такі метаморфози, перетворення, зміна мети освіти і навчання, їхньої структури й результатів відбувалися впродовж століть і продовжують відбуватися нині. Всі зміни в освіті, що здійснювалися ситуативно на вимогу панівних класів, суспільства, потребували

ситуативних методів управління, адаптивного підходу до її суб'єктів і об'єктів та навчання. Адаптивна функція навчання, її реалізація й досі перебувають в «тіні». Це можна пояснити випереджувальним розвитком освіти відносно людини, яку необхідно було адаптувати до постійно змінюваних освітніх перетворень.

Б.Гершунський, розглядаючи питання філософії освіти ХХІ століття, зазначає, що якості системи освіти охоплюють гнучкість, динамічність, варіативність, адаптивність, цілісність. Всі вони характеризують як систему в цілому, так і її компоненти, незалежно від їхнього рівня профілю [3, с. 38–48]. Означені якості стосуються в основному структури освіти як процесу, її якісної складової, виступають в ролі принципів її функціонування, що сприяють розвитку, хіба що крім принципу довготривалої стабільності системи, який породжує консерватизм освіти, спричиняє застій, відставання від сучасних та перспективних вимог суспільства й держави.

На наше переконання, головним чинником результативності освіти, компетентності людини, динамічного ставлення і розвитку особистості згідно з її потребами та запитамі суспільства є здатність самостійно пристосовуватися до змін в освіті у ході засвоєння знань і вмінь. Адаптуватися, переборювати труднощі, що виникають у процесі набування кваліфікації вчителя в умовах суперечності між стійкими, до цього виробленими структурами внутрішнього управління і новими, які ефективно зможуть функціонувати лише за здатності людини адаптуватися до змін, роботи в нестабільному стані функціонування системи.

Вирішити цю суперечливу ситуацію – означає шукати інші структури, адаптуватись до нових цілей і завдань управління якістю підготовки освітянських кадрів. Проблема ускладнюється незначною кількістю досліджень, які розкривають феноменологію адаптивного навчання у вищій і середній школі. Серед них – праці про адаптивні школи (Т.Шамова, Т.Давиденко), педагогічні технології адаптивної школи (П.Третьяков, Т.Шамова, Н.Капустін) [4, с. 320]. Метою адаптивного управління якістю підготовки вчителя, його адаптивного навчання професії в дії деякі автори називають навчання через досвід, що спрямований на швидке адаптивне реагування на корінні зміни в організації для досягнення оновленої мети. Найбільш коректно адаптивне навчання через досвід з його теоретичним обґрунтуванням використовується в системі післядипломної освіти.

Функціями адаптивного навчання є: полегшення й стимулювання діяльності студентів у процесі фахової підготовки, максимально наближеної до професійної; створення інтелектуальної та емоційної атмосфери у процесі навчання через досвід; надання педагогічної допомоги та психологічної підтримки у вирішенні проблемних, професійно значимих ситуацій інтерактивними, фахово-доцільними методами безпосередньої взаємодії учасників освітнього процесу. В цьому контексті провідна

роль належить навчально-виховному професійно спрямованому процесу, який будується за структурою управління і водночас є управлінням на різних рівнях здійснення – викладач, кафедра, деканат, ректорат.

На особливу увагу заслуговує визначення адаптивного управління навчальними закладами та навчальним процесом, запропоноване Г.Поляковою. Вона наголошує, що адаптивне управління навчальним процесом – це «системне, багатомірне та багаторівневе управління, що охоплює всі елементи педагогічної системи, узгоджує процеси управління і самоуправління, зовнішні вимоги та внутрішні мотиви учасників навчального процесу, задає простір для творчої конкретизації педагогічної діяльності відповідно до реальної ситуації при збереженні стратегічних напрямів, сприяє саморозвитку та самореалізації адміністрації, педагогічного та учнівського колективу» [5, с. 443].

Основою адаптивного управління, на думку Г.Єльнікової та Т.Борової, є теорія адаптації. Її сутність полягає в тому, що в реальності будь-яка освітня організація маневрує в розподілі освітніх послуг своїми структурними підрозділами, а також створює комбінації найбільш вигідних напрямів дій з урахуванням ситуативних чинників зовнішнього середовища. Щоб розібратися в сутності теорії адаптації, необхідно з'ясувати феноменологічну сутність адаптації як пристосування поведінки організмів до постійно змінюваних умов існування, взаємодію особистості й соціального середовища з подальшим узгодженням діяльності, а не лише пристосування, яке є менш продуктивним, ніж адаптаційне узгодження. Під час узгодження включаються мотиваційні механізми особистості, і вона стає суб'єктом дії. Отже, адаптація професійна – це не просто пристосування, за якого неактивно виявляється самореалізація особистості на початковому етапі професійної діяльності, а взаємодія суб'єктів навчального процесу за принципом «навчання в дії», в ході якої узгоджуються їх мета й вимоги у безпосередній співпраці. Роль взаємодії є особливо важливою у нестабільно функціонуючих системах та нестабільних ситуаціях.

У працях Г.Єльнікової, Т.Борової, Т.Полякової та інших дослідників зроблено вдалу спробу по-новому розкрити сутність адаптивного управління, з'ясувати його методологічні засади й регулятори функціонування та розвитку освітніх систем різного рівня – принципи адаптивного управління, що закономірно мають всеосяжний характер і вплив на ефективність взаємодії двох підсистем: керовану (об'єкт управління) й керуючу (суб'єкт управління) з досягнення спільної мети. Від об'єкта управління – підвищення його компетентності й готовності до переведення в суб'єкт взаємодії, здатного забезпечувати й визначати самоєфективність, самоадаптивність, самореалізацію. Від суб'єкта-керуючої підсистеми – за результатами взаємодії ухвалювати рішення й давати рекомендації з проектування, діагностування,

прогнозування освітньої діяльності, наповнення професійної діяльності інноваціями, сучасними педагогічними технологіями, самомоніторинговими прийомами, розвивати здатність до рефлексії, партнерських стосунків, суб'єкт-суб'єктивних зв'язків, самореалізації адаптивних функцій самонавчання й навчання тощо.

На виконавську складову в умовах регулювання адаптивних процесів діє дві підсистеми – в цілому управлінська й самокерована діяльність суб'єктів управління. Адаптивне навчання як навчання студентів у дії, в умовах квазіпрофесійної діяльності, наближеної до реальних умов її забезпечення, потребує нового підходу до його змісту й організації, розроблення принципів, адекватних його сутності й очікуваній результативності – здатності пристосуватися до ситуацій, що неочікувано виникають і потребують адаптивних дій та узгоджень, які є більш продуктивними, ніж не завжди свідоме пристосування з наступним звиканням. З часом це перетворюється у звичку чи навичку зіставлення й поведінки, оскільки гальмує процес метаморфози об'єкта в суб'єкт діяльності. На жаль, вища школа стримує цей процес тривалий час (а іноді й до випуску), тримає студентів у статусі об'єкта педагогічного впливу, а не суб'єктів самонавчання й професійної самореалізації в період навчання у ВНЗ.

Ефективність адаптивного навчання й управління якістю його результатів залежить від багатьох чинників. Зокрема, когерентного зближення суб'єктів педагогічного процесу засобами діалогічної адаптації в системі прямої і зворотної дії (взаємодії); взаємоадаптації суб'єктів навчально-професійної діяльності з урахуванням можливої оптимального поєднання спрямовуючих впливів викладача й свідомого їх сприйняття; рефлексивного розвитку в ситуаціях неузгодженості, що стимулюється засобами моніторингу (самомоніторингу) діяльності в умовах стану неузгодженості між їхніми результатами та рівнями домагань учасників освітнього процесу; пом'якшення зовнішнього спрямованих впливів на діяльність студентів, що стимулює їхній професійно-педагогічний розвиток без примусу й адміністрування. Важливим чинником підвищення рівня ефективності адаптивного навчання є повнота використання його наукових засад, зокрема Я-концепції вчителя, концепцій спрямованої самоорганізації навчання професії, рефлексивного розвитку особистості у поєднанні з освітнім моніторингом.

Означені чинники співвідносяться з особливостями адаптивного навчання у вищому навчальному закладі, а їхня дія і вплив можуть виявлятися у подальшому професійному розвитку впродовж усієї професійної життєдіяльності. Ефективність адаптивного навчання залежить від індивідуалізації особистостей студентів і насамперед від їхнього темпераменту як динамічної основи характеру, підґрунтям яких є різні властивості: швидкість і

сила емоційних реакцій; рівні активності й переважаючий почуттєвий тон; шкали екстрверсії – інтроверсії та невротизму – емоційної стабільності; реактивності й активності; загальної психічної активності, моторики й емоційності.

Особливо яскраво індивідуальні властивості особистості виявляються в стресових професійних ситуаціях, ситуаціях внутрішньоособистісного конфлікту, тимчасово безвихідних або дидактично складних ситуаціях, вихід з яких потребує розвинутої адаптивності й відповідної компетентності суб'єкта освітньо-професійної діяльності.

Масовий характер професійної підготовки, зумовлений економічними міркуваннями (об'єднання академічних груп у великі лекційні потоки, відсутність системи лабораторних занять у школі тощо), вступає в суперечність з можливістю використовувати індивідуальні способи педагогічної взаємодії, роботу в парах, малих групах для підвищення адаптивності студентів, якісної реалізації адаптивної функції навчання професії вчителя.

Як наслідок, перед студентами постають проблеми, що вимагають своєчасного вирішення за належної допомоги кураторів та наставників академічних груп, академічних кураторів за системою ECTS, викладачів навчальних дисциплін, студентського самоврядування, громадських студентських організацій, в цілому університетського середовища й позитивної атмосфери стосунків та співпраці з викладачами тощо.

У рамках предмета дослідження доцільно виділити три групи принципів адаптивного навчання: **базові**, що регулюють адаптивні процеси у вищій школі, **ключові**, що сприяють адаптації студентів до міжособистісних, інтерактивних технологій фахової підготовки, та **загальнодидактичні**, що регулюють освітні процеси у середній і вищій школі із засвоєння предметних, міжпредметних і надпредметних знань, умінь і навичок та формування здатностей їх застосовувати в практичній діяльності.

Спробуємо їх класифікувати за виділеними групами.

Базові принципи адаптивного навчання:

– принцип розподіленої відповідальності суб'єктів навчання за реалізацією адаптивної функції навчання фахових дисциплін;

– принцип індивідуалізації адаптивного розвитку особистості студента в умовах навчання професії вчителя;

– принцип адаптивно-керованого навчання, спрямованого на формування успішного студента;

– принцип пріоритетного розвитку адаптивності особистості конкурентоспроможного студента в системі університетського навчання, побудованого на засадах теорії адаптації;

– принцип спрямованого навчання на розвиток адаптивних ресурсів особистості студентів та активного їх використання на наступних етапах професійної підготовки.

Ключові принципи адаптивного навчання:

– принцип оптимального поєднання прямої й опосередкованої за змістом освіти взаємодії суб'єктів адаптивного навчання;

– принцип пріоритетного застосування методів і засобів опосередкованої взаємодії (студент–зміст–викладач–студент) в умовах особистісно орієнтованого адаптивного навчання з реалізації його адаптивної функції;

– принцип визначальної ролі самоадаптації в резонансній взаємодії складових едукативності – підсилюючий та взаємозбагачуючий особистість вплив освітніх, виховальних і розвивальних компонентів едукативності;

– принцип створення душевного комфорту в умовах відкритої взаємодії суб'єктів едукативності як засобу формування готовності до адаптаційних процесів, викликаних змінами в процесі навчання у ВНЗ.

Здійснення дій з реалізації базових і ключових принципів, що забезпечують адаптацію студентів у процесі вивчення змісту фахових дисциплін як відносно автономних (наприклад, методики навчання окремих предметів) регулюються загальнодидактичними принципами предметного навчання. Зокрема, загальнодидактичний принцип індивідуалізації й диференціації навчання, з одного боку, вимагає опори на індивідуалізовані здатності кожного студента, активно-діяльнісне охоплення його пізнавальною взаємодією, з іншого – зважаючи на індивідуальні можливості кожного, диференціювати зміст навчального матеріалу за його структурою (теоретичний, емпіричний чи фахово-практичний або їх поєднання на одному уроці) та рівнями засвоєння (сприймання – відтворення; усвідомлення – розуміння; осмислення, узагальнення – застосування знань, умінь, навичок).

Базові, ключові й загальнодидактичні принципи адаптивного навчання перетворюються в систему, якщо, з одного боку, виступають як основні вимоги до педагогічної взаємодії викладачів і студентів, з іншого – їх адекватне дотримання набуває статусу дидактичних й психологічних умов якісної реалізації адаптивних функцій процесу фахової підготовки вчителя до професійної діяльності.

Навчання професії – це процес, що характеризується формуванням індивідуального стилю професійного мислення і діяльності та підготовкою до входження в систему виробничих і соціальних відносин. У цьому визначенні чітко відображені основні складові підготовки педагога як індивідуума до життя (формування особистісних рис, мотивів, когнітивного стилю і способів опанування реальністю, яка є характерною для вчителя: поведінка, стиль мислення та технологій діяльності, виробничі відносини, соціально-етичні ставлення).

Зазначимо, що до цього процесу долучаються індивіди з двома основними ознаками: неподільність, або цілісність суб'єкта; наявність у нього особливих, або індивідуальних властивостей, що

відрізняють його від інших не лише морфологічними, а й психологічними властивостями – здібностями, темпераментом, емоційністю. Зрозуміло, цілісність психофізіологічної організації (системність зв'язків між функціями й механізмами, що реалізують життєві стосунки індивіда); стійкість у взаємодії з навколишнім світом (ставлення до дійсності, моменти пластичності, гнучкості, варіативності); активність (забезпечення здатності до самоаналізу й самозміни, діалектичне поєднання ситуацій, що постійно виникають, з пристосуванням або адаптацією до них з метою прийняття чи подолання їх безпосередніх позитивних чи негативних впливів). Все це так відрізняє індивідів один від одного, диференціює їх за виділеними ознаками, індивідуалізує особливості їхнього психічного складу, що кожний з них по-різному до них адаптований, має різний рівень сформованої адаптивності, неоднозначно реагує на одні й ті самі ситуації, вимоги, має різну здатність зивкати до змін, пристосовуватися до них чи адаптуватися через їх аналіз, нових вимог, суперечливих з позицій відповідних одиниць аналізу (відчуття, уявлення, образи, мотиви, ставлення, дії, операції тощо).

Окрема особистість як власник неповторної сукупності психічних властивостей вимагає індивідуального підходу до оцінювання його ставлення, поведінки, емоційності, прояву здібностей і здатностей тощо. Йдеться про наявність та вдосконалення індивідуального стилю власної життєдіяльності, унікальну конфігурацію особистісних рис, індивідуальні особливості пізнавальних процесів, установок, видів контролю й оцінювання. Переважна більшість перелічених рис, притаманних людині з покликанням до професії вчителя, розвивається та формується в процесі адаптивного навчання, сутність якого нами розглянута. Такою вбачається теорія адаптивного навчання з її Я-концепцією вчителя, теоретичною моделлю, яка є цілісним уявленням про адаптивну функцію навчання професії вчителя, психолого-дидактичними механізмами її реалізації в процесі фахової підготовки.

Література

1. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: Навч. посібник. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – Николаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2009. – 272 с. – С. 64.
2. Навроцький О.І. Інноваційні процеси у вищій школі України: Автореф. дис. ... д-ра соціол. наук / Харків: ХНУ ім. В.Каразіна, 2006. – 36 с.
3. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б.С. Гершунский. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с. – С. 38–48.
4. Третьяков П.И. Управление образовательными системами: Учеб. пособие для студентов вузов / П.И. Третьяков, Т.И. Шамова, Н.П. Капустин. – М.: Гуманит. изд. центр «ВЛАДос», 2001. – 320 с.
5. Єльнікова Г.В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: Колективна монографія

/ Г.В. Єльнікова, Т.А. Борова, Г.А. Полякова та ін. [За ред. Г.В. Єльнікової]. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 570 с.

6. Walters C.J. Adaptive Management of Renewable Resources: – New York, McGram Hill, 1986 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.goert.ca/docs/>

Анотації

Володимир БОНДАР, Ірина ШАПОШНИКОВА **Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя**

У статті розкривається сутність адаптивного навчання студентів та його вплив на ефективність формування фахової компетентності майбутнього педагога. Висвітлюються педагогічні умови та принципи реалізації адаптивної функції навчання студентів професії вчителя.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенції, освітньо-професійна Я-концепція вчителя, адаптація, адаптивна функція навчання, самоадаптація, адаптант, умови та принципи адаптивного навчання, інноваційна діяльність, суб'єкт-суб'єктна взаємодія.

Владимир БОНДАРЬ, Ирина ШАПОШНИКОВА **Адаптивное обучение студентов как предпосылка реализации компетентностного подхода к профессиональной подготовке учителя**

В статье раскрывается сущность адаптивного обучения студентов и его влияние на эффективность формирования профессиональной компетентности будущего педагога. Освещаются педагогические условия и принципы реализации адаптивной функции обучения студентов профессии учителя.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенции, образовательно-профессиональная Я-концепция учителя, адаптация, адаптивная функция обучения, самоадаптация, адаптант, условия и принципы адаптивного обучения, инновационная деятельность, субъект-субъектное взаимодействие.

Volodymyr BONDAR, Iryna SHAPOSHNIKOVA **Adaptive student learning as a background for implementation of competence-based approach to the teacher training**

The article reveals the essence of adaptive student learning and its impact on the efficiency of formation of professional competence of the future teachers. In the article are disclosed the pedagogical conditions and principles of the adaptive function for teaching students their teacher profession.

Keywords: competence approach, competence, educational and professional self-concept of teachers, adaptation, adaptive learning feature, self-adaptation, adapting student, conditions and principles of adaptive learning, innovation, subject-subject interaction.